

СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

К.А. Богданова, аспірант,

Сумський державний університет, м. Суми, Україна

У статті розглянуто проблему значимості інвестицій для національної економіки. Виявлено, що саме іноземні інвестиції відіграють велику роль у сталому розвитку країни, а саме залученні капіталу, акумуляції необхідних наукових та економічних ресурсів тощо. Досліджено та систематизовано прямі іноземні інвестиції за основними ознаками, запропоновано чотири підходи щодо їх сутності з метою виявлення джерел залучення.

DOI: 10.21272/1817-9215.2017.3-07

ВСТУП

Стратегічним завданням держави на сучасному етапі розвитку продуктивних сил є забезпечення основних принципів сталого соціально-економічного розвитку держави. Сталий розвиток є об'єктивною потребою будь-якої держави, оскільки він є альтернативою попереднього етапу розвитку, що поставив людину і суспільство перед проблемою виживання та саморозвитку.

Зростання національної економіки прямо залежить від ефективності використання її виробничого, природно-ресурсного, інноваційно-інвестиційного і трудового потенціалу. Всі дані ресурси повинні використовуватись для вирішення проблем, пов'язаних із процесами проектування, будівництва, розвитку суб'єктів підприємницької діяльності, тобто фінансування інвестиційної діяльності економічних агентів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідження сутності та значення іноземних інвестицій висвітлені в роботах вітчизняних та закордонних вчених, зокрема, таких як Массе П., Кейнс Дж., Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Гитман Л., Джонк М., Бланк И. А., Макконнел К, Брю С., Еклунд К., Козаченко Г.В., Шевчук В.Я., Рогожин П.С., Денисенко М.П., Гриньова В.М., Коюда В.О., Корнійчук С.К., Маглаперідзе А.С. Чумаченко Г. Пехник А.В. Вишняков А.К. Юлдашев О.Х. В свою чергу, проблему класифікації прямих іноземних інвестицій розглядали Дж. Даннінг [13], Р. Кейвс [11], К. Коджіма [15], які першими групували їх за найсуттєвішими ознаками.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є: визначення ролі іноземних інвестицій в національній економіці та їх значення для сталого розвитку країни; аналіз різних підходів до визначення категорії «інвестиції»; формування авторського розуміння поняття «іноземні інвестиції».

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У рамках однієї країни, національна економіка функціонує як єдина соціально-економічна система, що складається з безлічі підсистем. Для того щоб процес розвитку йшов безперервно, необхідно постійне розв'язання суперечностей, що виникають між окремими елементами економічної системи. Пізнання структури цієї системи, її окремих елементів та взаємозв'язків між ними є теоретичною базою державного регулювання ринкового господарства і реалізації економічної політики держави.

Національна економіка характеризується взаємозв'язком умов виробництва та його результатів і формується як єдиний господарський механізм із взаємозумовленими внутрішніми процесами та явищами. Значний вплив на особливості національної

економіки справляють історичні та культурні традиції, географічне розташування країни, її роль у міжнародному поділі праці. В цілому ж, під національною економікою розуміється історично сформована система суспільного відтворення країни – взаємопов'язана сукупність галузей, видів виробництв і територіальних комплексів, яка охоплює всі форми суспільної праці. Основу національної економіки становлять підприємства, фірми, організації, домашні господарства, які об'єднані економічними взаємовідносинами в єдине ціле і виконують певні функції в суспільному розподілі праці при виробництві товарів (послуг).

Важливу роль у розвитку національної економіки відіграє інвестиційна діяльність. Згідно із світовою практикою, країни з постіндустріальною економікою, не спроможні розвивати країну без залучення й ефективного використання інвестицій. Від їх якісних та кількісних характеристик залежить економічний потенціал країни, його ефективність, загальна структура суспільного виробництва, спрямованість стратегій соціально-економічного розвитку національної економіки [1].

В системі відтворення, безумовно до його суспільної форми, інвестиціям належить найважливіша роль щодо відновлення і збільшення виробничих ресурсів, а відповідно, і забезпечення високих темпів економічного зростання. Формалізуючи суспільне відтворення як систему виробництва, розподілу, обміну та споживання, інвестиції відносяться до першої ланки – виробництва, і складають матеріальну основу його розвитку.

Саме поняття інвестиції (від лат. Investio - одягаю) означає вкладення капіталу в галузі економіки як в самій країні, так і за її межами [2].

Розглядаючи інші підходи до визначення категорії інвестиції справедливо зауважити, що інвестування як самостійна наука сформувалась відносно недавно. Окремі розробки з теорії інвестування велись ще до другої світової війни. Проте вважається, що початком цього процесу була перша половина 50-х років, коли М. Марковіц у своїх роботах заклав основи сучасної теорії інвестиційного портфеля [20]. Таким чином, по суті, була викладена методологія прийняття рішень в області інвестування, а також був запропонований відповідний науковий інструментарій.

В сучасній літературі інвестиції трактують як грошові, майнові, інтелектуальні цінності, які вкладають в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку. Їх можна робити в основні (будівлі, споруди, машини и й устаткування тощо) та оборотні (для формування виробничих запасів товарно – матеріальних цінностей тощо) фонди, у нематеріальні ресурси й активи (цінні папери, патенти, ліцензії тощо) [30]. Отже, одна частина інвестицій – це споживчі блага, які не застосовуються в поточному періоді, а відкладаються в запас (інвестиції на збільшення запасів), а інша частина – це ресурси, які направляються на розширення виробництва (вклади в споруди, машини то будівлі).

Таким чином, справедливо зауважити, що інвестиціями вважаються ті економічні ресурси, які направлені на збільшення реального капіталу суспільства, тобто на розширення чи модернізацію виробничого апарату. Це може бути пов'язано з придбанням нових машин, будинків, транспортних засобів, а також з будівництвом доріг, мостів та інших інженерних споруд.

Крім того, також треба включити витрати на освіту, наукові дослідження та підготовку кадрів. Ці витрати представляють собою інвестиції в «людський капітал», які на сучасному розвитку економіки набувають все більшого і більшого значення, тому що на сам кінець результатом людської діяльності виступають і будинки, і споруди, і машини, і устаткування, і найголовніше, основний фактор сучасного економічного розвитку – інтелектуальний продукт, який визначає економічне положення країни в світовій ієрархії держав.

Інвестиції відіграють центральну роль в економічному процесі, вони визначають загальний ріст економіки. В результаті інвестування засобів в економіку збільшуються обсяги виробництва, росте національний прибуток, розвиваються та

йдуть вперед в економічній конкуренції галузі та підприємства, що в найбільшому ступені задовольняють попит на ті чи інші товари та послуги. Отриманий приріст національного прибутку частково знову накопляється, проходить подальше збільшення виробництва, процес повторюється безперервно. Таким чином, інвестиції, що утворюються за рахунок національного прибутку, в результаті його розподілу, самі обумовлюють його ріст та розширене відтворення. При чому, чим ефективніше інвестиції, тим більше ріст національного прибутку, тим значніші абсолютні розміри накопичення (при даній його частці), які можуть бути знову вкладеними в виробництво. При достатньо високій ефективності інвестицій приріст національного прибутку може забезпечити підвищення частки накопичення при абсолютному рості споживання.

Таким чином, інвестиції є найважливішою економічною категорією і відіграють важливу роль як на макро-, так і на мікрорівні, і впершу чергу, для простого і розширеного відтворення основних фондів, структурних перетворень, отримання максимального прибутку і на цій основі вирішення багатьох соціальних проблем.

Без інвестицій неможливо вирішити задачі щодо підйому економіки на довгостроковий перспективу та забезпечити економічне зростання. Тому для аналізу, планування, а також для підвищення ефективності інвестицій на макро- та мікрорівні потрібна їх науково обґрунтована класифікація, яка може сприяти вибору методів і джерел фінансування інвестицій.

Розглянемо більш детально окремі види інвестицій підприємства відповідно до наведеної їх класифікації по основних ознаках. Класифікація інвестицій здійснюється на підставі ознак (чи критеріїв), яка дозволяє об'єднати інвестиції в однорідні за ознакою групи. У економічній літературі існує безліч підходів до класифікації інвестицій, на підставі яких систематизуємо за певними ознаками інвестиції в умовах глобальних трансформацій (рис 1).

Види інвестицій і їх класифікація характеризуються дуже великою різноманітністю. Одна з найбільш важливих ознак фінансових вкладень – це за об'єктами інвестиційної діяльності, яка ділиться на реальні та фінансові. Реальними (капіталоутворювальними) називають інвестиційні вкладення, зроблені в реальний сектор економіки, - тобто спрямовані на придбання конкретних активів. Це може бути як матеріальні активи (будівлі, споруди, машини, устаткування і так далі), так і нематеріальні (патенти, ліцензії, науково- дослідні роботи, освіта, інформація, бренди, підвищення кваліфікації кадрів і інше).

Фінансові інвестиції є вкладенням коштів в цінні папери, банківські депозити, об'єкти тезаврації, паї. При цьому слід зазначити, що банківські депозити є одним з найменш прибуткових активів, і, у кращому разі, дозволяють компенсувати втрати від інфляції. Більша частка фінансових інвестицій є непродуктивним вкладенням капіталу, тобто не у сфері виробництва, а насамперед в державні облігації, які випускають для покриття бюджетних дефіцитів. Саме тому більшість інвесторів шукають більше високодохідні варіанти вкладення коштів. Глобалізація стала можливою завдяки інвестиціям на фінансових ринках [2].

Класифікація і структура інвестицій можуть відрізнитися і за характером участі в інвестуванні. Зокрема, інвестування може бути прямим і портфельним. У першому випадку зазвичай йдеться про вкладення в статутні капітали підприємств. Основною метою є розширення впливу, посилення контролю над підприємством, забезпечення майбутніх фінансових інтересів, придбання у повну власність через створення нових підприємств і компаній або поглинання вже існуючих. Проте контроль над підприємством можна набути і шляхом купівлі відповідного пакету його цінних паперів.

Портфельне інвестування здійснюється з метою отримання інвестором додаткового прибутку від вкладень в цінні папери та інші активи економічних об'єктів без забезпечення йому права реального контролю за об'єктами інвестування.

Портфельне інвестування набуло поширення з початку 90-х років у міжнародному бізнесі. Саме цей вид інвестиційних вкладень є найпопулярнішим, при цьому безпека інвестування забезпечується купівлею портфеля акцій – тобто цінних паперів відразу декількох компаній. Інвестиційні якості цінних паперів різні, тому вимагається знати основні правила їх вибору. При правильному підборі портфеля ризик втрати вкладених коштів дуже невеликий [2]. Вкладаючи кошти, інвестор завжди усвідомлює те, на який період він це робить. За терміном вкладення капіталу інвестиції діляться на: короткострокові; середньострокові; довгострокові. Короткострокове інвестування здійснюється на строк до одного року. При цьому, як правило, не враховуються фундаментальні показники ринку і стан підприємств, чії активи отримуються. В розрахунок береться тільки технічний аналіз курсової вартості акцій, робота з ними в цьому випадку є спекулятивною.

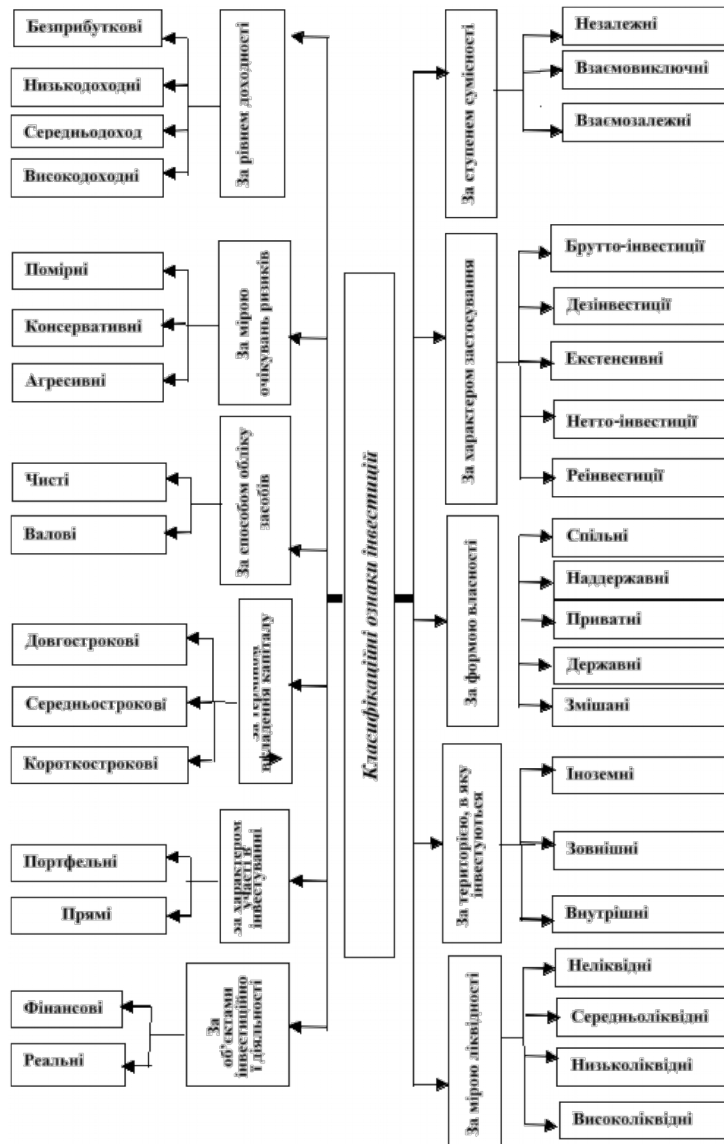

Рисунок 1 – Класифікація інвестицій за певними ознаками [31, 32]

Середньострокове інвестування робиться на термін від одного до трьох років. В цьому випадку істотну роль починає грати аналіз стану компаній, акції яких отримуються, перспектив їх розвитку. Як правило, покупки робляться на локальному спаді вартості акцій з метою отримання солідного прибутку при їх подальшому зростанні.

Довгострокові інвестиції є найнадійнішими, більшість великих інвесторів орієнтуються саме на них. Спрямовані на будівництво підприємств, споруд, придбання необоротних активів тривалого користування терміном понад 1 рік. Багато інвесторів тримають придбані цінні папери десятки років, при цьому вартість придбаних активів може багаторазово збільшуватися [2, 6, 17]. Обираючи одні або інші види вкладень, інвестор орієнтується на поставлені їм цілі. При збільшенні сум вкладення та терміну інвестування, надійніше мають використовуватися фінансові інструменти. Зазвичай підвищена доходність пов'язана і з більш високим рівнем ризику, тому досвідчені інвестори розбивають свій капітал на декілька частин. Варіантів диверсифікації ризику може бути багато. Наприклад, 50% усіх засобів можна вкласти в надійні цінні папери з доходністю близько 20% річних. Ще чверть засобів вкладається в інструменти з середнім рівнем ризику і потенційною доходністю до 50% річних. Нарешті, решта 25% засобів може бути вкладена в активи з високим ризиком, які здатні принести доход від 50% і вище.

У інвестицій є дві важливі характеристики: ризик і доходність, які частіше за все мають взаємозв'язок прямо пропорційний. Тобто чим вище потенційна доходність, тим вище ризик зазнати збитків, без ризиків інвестицій не буває. Щоб була можливість отримати прибуток, треба йти на виправданий ризик, якщо ризик збитків великий, а шанс отримати прибуток – малий, то це погані інвестиції. Якщо інвестор погоджується на великий ризик, то і премія за це має бути відповідною [3].

За рівнем доходності інвестиції можна поділити на високодоходні (що значно перевищують середній показник), середньодоходні (що приблизно відповідають середній доходності), низькодоходні (менше середнього прибутку на ринку), а також безприбуткові інвестиції (не для отримання прибутку, а для отримання екологічного, соціального та інших видів позаекономічних ефектів) [4].

Інвестор може вкладати фінансові кошти в різноманітні активи, але при цьому він повинен не забувати про можливість швидко реалізувати свої активи за прийнятною ціною. Тому за мірою ліквідності усі активи можна розділити на високоліквідні, з середнім рівнем ліквідності і з низьким. На фондовому ринку, найліквідніші цінні папери називають «блакитними фішками», саме в них вкладає свої кошти основна маса інвесторів. Це акції провідних компаній, їх завжди можна продати у будь-який час з мінімальними втратами у вартості. З іншого боку, якщо ви спробуєте реалізувати акції, що не мають попиту, вам доведеться істотно понизити їх ціну [2, 34, 35].

За територіальною ознакою, тобто в залежності від того, де вкладається капітал (у межах країни чи за кордоном) виокремлюють інвестиції:

- внутрішні (вітчизняні) – вкладення суб'єктів господарської діяльності даної держави в межах цієї держави;
- зовнішні – вкладання коштів в об'єкти інвестування за межами території даної країни;
- іноземні – вкладення іноземних юридичних та фізичних осіб, іноземних держав, міжнародних урядових та неурядових організацій. Традиційно більша частина прямих іноземних інвестицій направляється в розвинуті країни світу у формі перехресного інвестування між собою.

За формою власності на інвестиційні ресурси інвестиції поділяють на:

- державні (інвестиції, що здійснюються державними та місцевими органами влади (управління) за рахунок бюджетних коштів, позабюджетних фондів, залучених коштів, а також державними підприємствами та закладами за рахунок власних і

залучених коштів. Спрямовані здебільшого у базові, малопробиткові сфери й галузі господарства, об'єкти інтелектуальної належності;

- приватні інвестиції (вкладення капіталу фізичними особами, а також юридичними особами недержавних форм власності);

- наддержавні інвестиції здійснюють міжнародні економічні організації, міжнародні інвестиційні інституції, наднаціональні органи (наприклад, Кабінет міністрів ЄС); [5, с. 631].

- змішані (інвестиції, які здійснюються різними інвесторами, компаніями і установами, юридичними і фізичними особами, центральними і місцевими органами влади, інвестиційними фондами;

- спільні (інвестиції, що здійснюються за участю декількох держав) [4, 33]

- початкові або нетто-інвестиції, що здійснюються при заснуванні проекту або купівлі підприємства;

- інвестиції на розширення або екстенсивні інвестиції – спрямовуються на розширення виробничого потенціалу, збільшення масштабів діяльності на тому ж технічному рівні (вкладення на введення додаткових складських приміщень, виробничих площ, основного технологічного обладнання та інше);

- реінвестиції – повторні інвестиції за рахунок використання прибутку, отриманого від первинного вкладення капіталу. До них відносять інвестиції на заміну зношеного обладнання, раціоналізацію, зміну асортименту продукції, диверсифікацію, підготовку кадрів, НІОКР, охорону довкілля, забезпечення виживання підприємства в майбутньому тощо; - бруто-інвестиції, що складаються з нетто- інвестицій та реінвестицій, і таким чином являють собою сукупність інвестицій, що здійснюються при заснуванні (придбанні) підприємства та пов'язаних з ним коштів, що вивільнюються;

- дезінвестиції – процес вилучення раніше інвестованого капіталу із інвестиційного обороту без наступного його використання в інвестиційних цілях [6, с. 17].

За ступенем сумісності здійснення інвестиції поділяють на:

- незалежні – вкладення капіталу в об'єкти інвестування (інвестиційні проекти, фінансові інструменти), які можуть бути реалізовані як автономні (незалежні від інших об'єктів інвестування і не є взаємовиключні);

- взаємозалежні – вкладення капіталу в об'єкти інвестування, черговість реалізації і наступна експлуатація яких залежить від інших об'єктів інвестування і може здійснюватися лише у комплексі з ним;

- взаємовиключні (альтернативні) – мають аналоговий характер за цілями їх здійснення, характером технологій, номенклатури продукції та іншими основними параметрами і потребують альтернативного вибору [6, с.18].

За способом обліку засобів інвестиції поділяють на:

- валові – вкладення в основний виробничий капітал, це загальний обсяг інвестування за певний період, що спрямоване на нове будівництво, придбання засобів виробництва та приріст товарно-матеріальних запасів;

- чисті – це сума валових інвестицій без суми амортизаційних відрахувань основного капіталу у певному періоді.

Динаміка чистих інвестицій характеризує економічний розвиток будь-то підприємства, галузі, регіону чи держави. Валові інвестиції спрямовані на оновлення основного капіталу та його розширення, чисті інвестиції спрямовані лише на його розширення [7, 36].

На основі проведеного аналізу, автором було визначено, що науково обґрунтована класифікація інвестицій необхідна для аналізу, планування, визначення джерел і методів фінансування, а також підвищення ефективності інвестицій. Наведена класифікація відображає найголовніші ознаки інвестицій, які можна трактувати відповідно до мети дослідження.

Залучення іноземних інвестицій дає змогу країні-реципієнту отримати ряд вигод, основними з яких є поліпшення платіжного балансу; трансфер новітніх технологій та ноу-хау; комплексне використання ресурсів; розвиток експортного потенціалу і зниження рівня залежності від імпорту; досягнення соціально-економічного ефекту (підвищення рівня зайнятості, розбудова соціальної інфраструктури тощо).

Дивлячись на актуальні проблеми України, в нашій роботі ми робимо акцент саме на іноземні інвестиції. Залучення коштів іноземних інвесторів сприяє активізації інвестиційного процесу, використанню передового зарубіжного досвіду, розвитку малого і середнього бізнесу, зростанню інвестиційного потенціалу територій та ін. У період переходу до ринкової економіки іноземні інвестиції використовують для розвитку базових (ракетно-космічна, літакобудівна, суднобудівна, інформаційна, біотехнологічна) та інших галузей (харчова, переробна, торгівля, легка промисловість та ін.). Саме тому пропонуємо комплексно розглянути сутність, значення та ефективність використання іноземних інвестицій.

Як в міжнародній практиці, так і серед вітчизняних вчених-економістів триває дискусія щодо визначення змісту поняття «іноземні інвестиції».

Аналіз науково-методичних підходів до розуміння сутності іноземних інвестицій, дозволяє стверджувати, що загальноновизнаного та усталеного підходу до визначення даної економічної категорії як у вітчизняній, так і у зарубіжній економічній літературі не існує.

Існує суперечність відносно того, чи є іноземні інвестиції економічною категорією, певними цінностями або капіталом. Тому доцільно провести критичний аналіз основних підходів до трактування сутності терміну «іноземні інвестиції», а також сформулювати власне авторське розуміння поняття (рис. 2).

Вітчизняні вчені такі як В.Я Шевчук, П.С. Рогожин [16] трактують поняття «іноземні інвестиції» як активи, а саме: «іноземні інвестиції» - це види фінансових, матеріальних та інших цінностей, які вкладаються інвестором в об'єкти підприємницької діяльності з метою вилучення доходу (прибутку). В свою чергу, такі науковці, як Г.В. Козаченко [15], А.К. Вишняков [23], О.Х. Юлдашев [18] притримується більш широкого визначення інвестицій, яке наведене у Законі України «Про інвестиційну діяльність», який визначає, що «інвестиції – це усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької й іншої діяльності, внаслідок чого створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект».

Серед зарубіжних вчених, в роботах яких досліджуються особливості іноземних інвестицій, необхідно відмітити Л. Дж. Гітмана, В. Шарпа. У своїх дослідженнях ці вчені приділяють увагу проблемам іноземних інвестицій, в розрізі факторів, що на них впливають, а також значенню і впливу іноземних інвестицій на національну та світову економіку. В. Шарп: надає трактування терміну «іноземне інвестування», наголошуючи на тому, що це вже діяльність, пов'язана з «з розлученням з грошима сьогодні з тим, щоб отримати більшу суму їх у майбутньому»; американські економісти Л.Гітман і М.Джонк [11] вважають, що «іноземна інвестиція – це спосіб розміщення капіталу, який має забезпечити збереження або зростання суми капіталу». Найбільш ґрунтоне на наш погляд є, визначення іноземних інвестицій, на які вказують автори «Економікс» Макконнелла К. і Брю С. [13] – «це витрати на будівництво нових заводів, на верстати, устаткування з тривалим терміном служби; витрати на виробництво і нагромадження засобів виробництва та збільшення матеріальних запасів; витрати на поліпшення освіти, здоров'я працівників чи на підвищення мобільності робочої сили». Як зазначає, Дж. Кейнс, який сформулював правило «в будь-якому новому прирості сукупних доходів частка заощаджень зростає випереджальними темпами стосовно частки, яка споживається, а отже, забезпечується основа майбутніх інвестицій». Дж. Кейнс [9] під інвестиціями розумів «поточний приріст цінності капітального майна в результаті виробничої діяльності даного періоду», це – «та частина доходу за даний період, яка не була

використана для споживання». Він стверджував, що інвестиції, а не заощадження викликають зміни в доході, він вперше заявив про інвестиції як носію доходу.

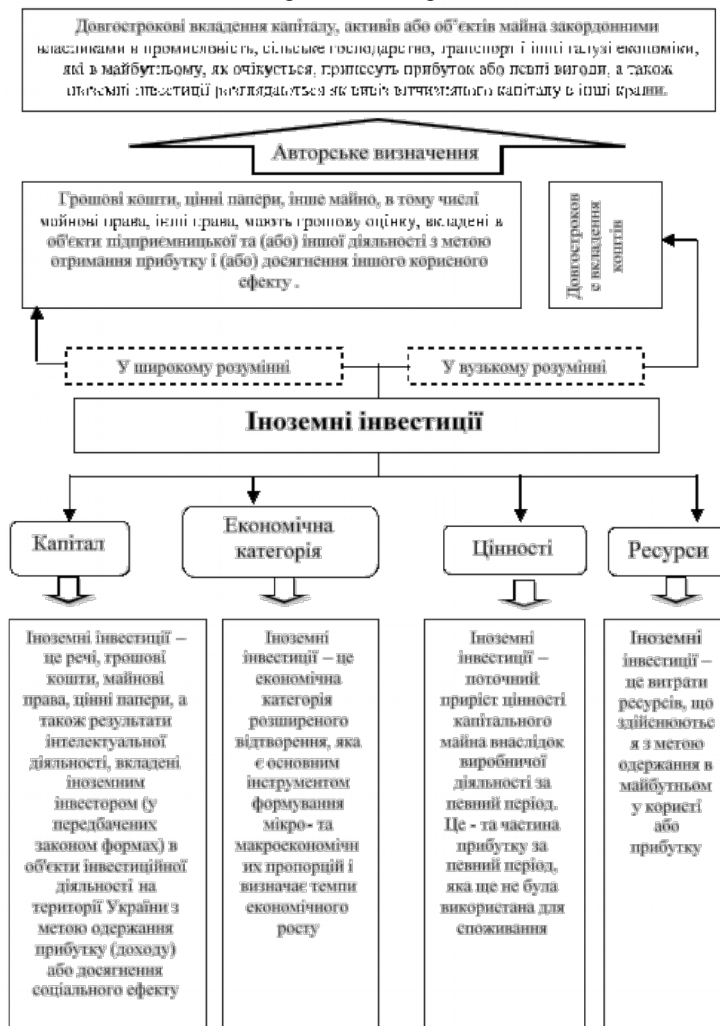

Рисунок 2 – Формалізація авторського визначення категорії «іноземні інвестиції»

Згідно з австрійською школою граничної корисності, інвестиції розглядаються як обмін задоволення їх у майбутньому за допомогою інвестиційних благ. Таку більш суттєву інтерпретацію підтримує французький економіст П.Массе [8], який в свій час вважав, що термін або визначення «інвестиції» – це акт вкладання капіталу, а «інвестування» – це акт обміну капіталу на задоволення в майбутньому інвестиційними благами. Деякі інші зарубіжні вчені вважають, що інвестиції – це витрати на створення нових потужностей з виробництва техніки, будівництва, запасів.

З точки зору сьогодення, економічна наука трактує дефініцію «іноземні інвестиції», як результат багаторічного спілкування та огляду теорії та практики, накопичені за часи розвитку економічної системи в цілому, але деякі критерії та складові даної субстанції підлягають уточнення для здійснення подальших наукових відкриттів та досліджень, а також для подальшого повноцінного здійснення виробничо-господарської діяльності.

Спираючись на думки вітчизняних та закордонних вчених щодо сутності поняття «іноземні інвестиції», сформулювали власне поняття: іноземні інвестиції - це довгострокові

вкладення капіталу, активів або об'єктів майна закордонними власниками в промисловість, сільське господарство, транспорт і інші галузі економіки, які в майбутньому, як очікується, принесуть прибуток або певні вигоди, а також вивіз вітчизняного капіталу в інші країни.

Експорт підприємницького капіталу здійснюється в основному шляхом створення монополіями філій або дочірніх підприємств за кордоном, у тому числі у формі спільних підприємств за участю національного капіталу. Сучасна світова економіка не може успішно розвиватися без іноземних інвестицій. Багато країн світу активно інвестують свої засоби в економіку інших країн, одержуючи визначений дохід і розвиваючи окремі галузі народного господарства цих країн.

Звичайно, даючи визначення поняттю «іноземні інвестиції», неможливо не згадувати і про класифікацію іноземних інвестицій, яка є доволі широкою. Проте знову ж таки немає одностайної позиції у вчених-економістів щодо визначення спільної класифікації цього поняття. На рис. 3 наведена зведена класифікація іноземних інвестицій за різними сутнісними ознаками, які у своїх працях виділяють вітчизняні і закордонні вчені-економісти [7, 9-25].

На основі детального розгляду сутності іноземних інвестицій дійшли висновку що, досить важлива роль іноземних інвестицій для нашої країни, тому що створюються сприятливі умови на базі отриманих кредитів оновлювати і розвивати всі необхідні галузі народного господарства, підвищити ефективність виробництва і випускати конкурентоздатні товари. Без інвестицій неможливе сучасне створення капіталу, забезпечення конкурентоздатності товаровиробників на зовнішніх і внутрішніх ринках. Процеси структурного і якісного відновлення світового товаровиробництва і ринкової інфраструктури відбуваються винятково шляхом і за рахунок інвестування. Чим інтенсивніше воно здійснюється, тим швидше відбувається відтворювальний процес, тим активніше відбуваються ефективні ринкові перетворення.

В даний час, як ніколи, багато країн світу поставлені перед об'єктивною необхідністю активізації інвестиційної діяльності. Ефективність використання інвестицій залежить від їх структури. Під структурою інвестицій розуміється їх склад за видами і напрямками використання, а також питома вага в загальному об'ємі інвестицій. Розрізняють технологічну, відтворювальну, галузеву структуру, за джерелами фінансування, і територіальну, за видами власності.

Технологічна структура реальних інвестицій дає уявлення про склад витрат на будівельно-монтажні роботи, придбання машин, устаткування та інструментів, на інші капітальні витрати.

Відтворювальна структура капітальних вкладень характеризує розподіл і співвідношення інвестицій за формами відтворення основних виробничих фондів, відображає частку капітальних вкладень, яка направляється на реконструкцію, технічне переоснащення діючих підприємств, будівництво й модернізацію виробництва.

Галузева структура означає розподіл і співвідношення капітальних вкладень за галузями промисловості та економіки. Вона свідчить про ступінь збалансованості й пропорційності в розвитку галузей, а також про розвиток галузей, що забезпечують прискорення науково-технічного прогресу в країні.

Виділяють також структуру капітальних вкладень за джерелами фінансування, яка відображає їх розподіл і співвідношення в резерві джерел фінансування: власних і залучених коштів.

Технологічна структура реальних інвестицій дає уявлення про склад витрат на будівельно-монтажні роботи, придбання машин та інструментів, устаткування, інші капітальні витрати.

Важливу роль виконує й структура капітальних вкладень за формами власності, під якою розуміється розподіл і співвідношення капітальних вкладень у розрізі форм власності: державної, муніципальної, змішаної, іноземної та ін.

Під територіальною структурою капітальних вкладень розуміється їх розподіл і співвідношення по територіях, регіонах, областях країни. Аналіз структури інвестицій має важливе значення, бо дозволяє виявити тенденції у використанні інвестицій і розробити ефективну інвестиційну політику[3, 27].

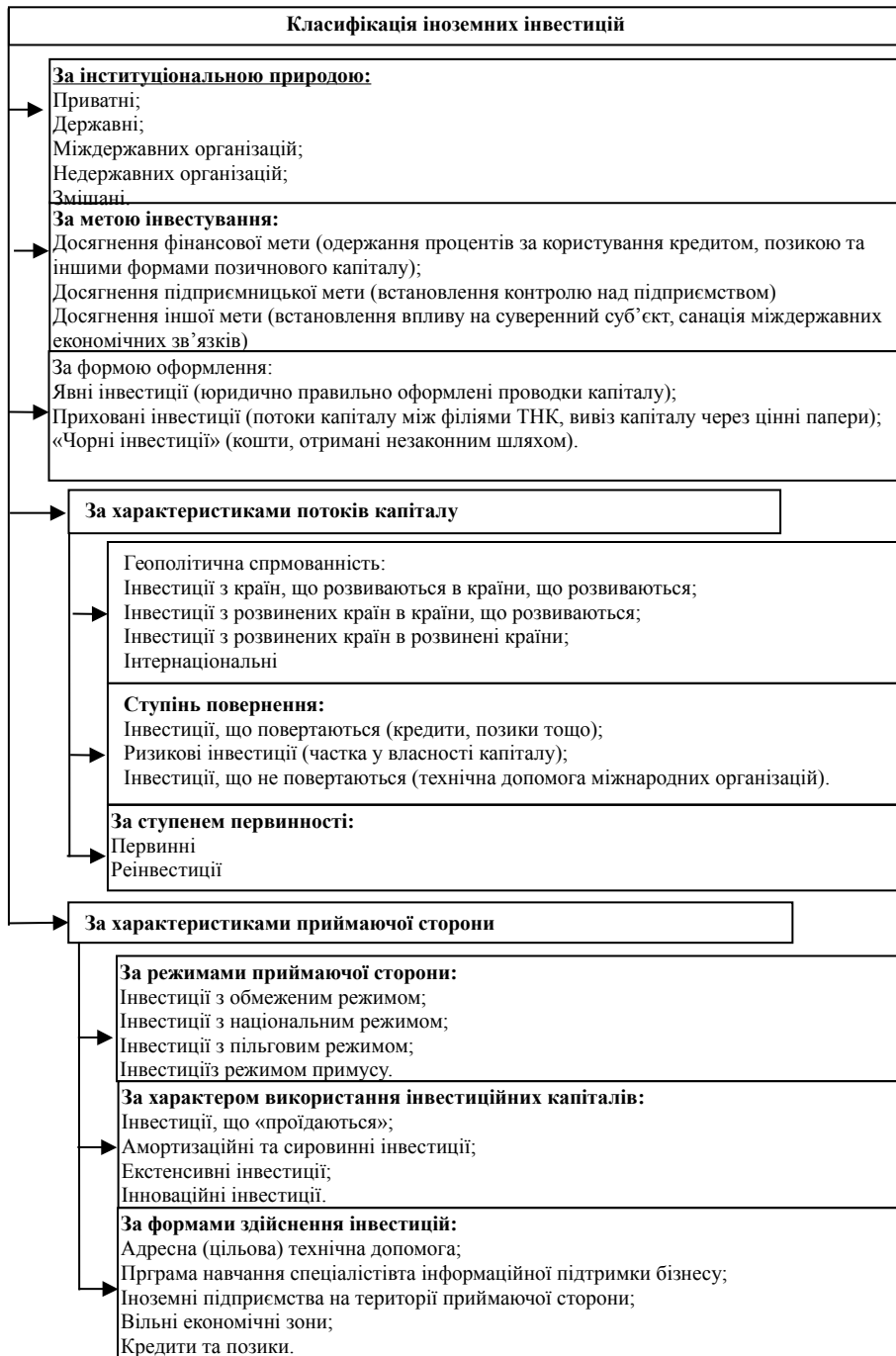

Рисунок 3 – Класифікація іноземних інвестицій за сутнісними ознаками

У свою чергу, іноземне інвестування відбувається при наявності двох головних факторів: спонукальних мотивів і регулювання. Кожен процес вкладення засобів здійснюється і розвивається в специфічних і багато в чому неповторних внутрішніх і зовнішніх соціально-економічних і політичних умовах. Для нашої країни проблемою залишається нестійкий політичний та економічний стан, який зменшує спонукальний мотив [1].

Отже, розглядаючи вищезазначені фактори, можемо виділити об'єкт та визначити суб'єкти іноземних інвестицій.

Об'єктом іноземної інвестиційної діяльності є майно різних форм, на яке витрачено іноземні інвестиції і яке використовується для отримання вигод: основні та бігові кошти, цінні папери, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, майнові права тощо [1].

Суб'єктами інвестиційної діяльності (інвесторами й учасниками) можуть бути громадяни і юридичні особи України та іноземних держав, а також держави в особі урядів, що являються зацікавленими та мають спільну мету.

З огляду на класифікацію суб'єктів інвестиційної діяльності, розглянемо більш детально кожен із сторін суб'єктів. Інвестори здійснюють капітальні вкладення з використанням власних і (або) залучених коштів. Інвесторами можуть бути: фізичні особи, юридичні особи, створені на основі договору про спільну діяльність і ті, що мають статус юридичної особи, об'єднання юридичних осіб, державні органи, органи місцевого самоврядування, іноземні суб'єкти підприємницької діяльності (іноземні інвестори).

Замовники – уповноважені інвесторами фізичні і юридичні особи, які здійснюють реалізацію інвестиційних проектів. При цьому вони не втручаються в підприємницьку й (або) іншу діяльність різних суб'єктів інвестиційної діяльності, якщо таке не передбачене договором між ними. Замовниками можуть бути інвестори.

Підрядчики – фізичні або юридичні особи, які виконують роботи за договором підряду й (або) державним контрактом. Підрядчики зобов'язані мати 9 ліцензію на здійснення ними тих видів діяльності, які підлягають ліцензуванню відповідно до закону.

Користувачі об'єктів капітальних вкладень – фізичні і юридичні особи, зокрема іноземні, а також державні органи, органи місцевого самоврядування, іноземні держави, міжнародні об'єднання й організації, для яких створюються об'єкти капітальних вкладень. Користувачами об'єктів капітальних вкладень можуть бути інвестори [26].

У макроекономічному аспекті інвестиційна діяльність є процесом формування майбутнього економіки країни. Що більші обсяги інвестицій сьогодні, то більшими будуть обсяги валового внутрішнього продукту країни завтра.

Сутність інвестицій як економічної категорії зумовлює їх роль і значення на макро- і мікрорівні.

На макрорівні інвестиції, і особливо капітальні вкладення, є основою для розвитку національної економіки і підвищення ефективності суспільного виробництва за рахунок:

- систематичного оновлення основних виробничих фондів підприємств і невиробничої сфери;
- прискорення науково-технічного прогресу (НТП), поліпшення якості і забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції;
- збалансованого розвитку всіх галузей економіки;
- створення необхідної сировинної бази;
- нарощування економічного потенціалу країни та забезпечення обороноздатності держави;
- зниження витрат виробництва та обігу;
- збільшення і поліпшення структури експорту;

- вирішення соціальних проблем, в тому числі і проблеми безробіття;
- забезпечення позитивних структурних зрушень в економіці;
- переведення національної економіки на інноваційний шлях розвитку і ін.

Таким чином, інвестиції зумовлюють в кінцевому підсумку зростання економіки. Направляючи капітальні вкладення на збільшення реального капіталу суспільства (придбання машин, обладнання, модернізацію та будівництво будівель, інженерних споруд), ми тим самим збільшуємо національне багатство та виробничий потенціал країни.

Виходячи з того, що іноземні інвестиції зумовлюють зростання економіки, то стан економіки країни залежить від ефективності функціонування всіх суб'єктів господарювання, тобто комерційних організацій. Інвестиції, і, в першу чергу, капітальні вкладення, є основою для забезпечення цієї ефективності на підприємстві.

Інвестиції на мікрорівні необхідні для досягнення наступних цілей:

- збільшення і розширення сфери діяльності;
- недопущення надмірного морального та фізичного зносу основних виробничих фондів;
- зниження собівартості виробництва і реалізації продукції;
- підвищення технічного рівня виробництва на основі впровадження нової техніки і технологій;
- поліпшення якості і забезпечення конкурентоспроможності продукції;
- підвищення техніки безпеки і здійснення природоохоронних заходів;
- забезпечення конкурентоспроможності підприємства;
- придбання цінних паперів та вкладення коштів в активи інших підприємств;
- придбання контрольного пакету акцій і ін.

В кінцевому підсумку вони необхідні для забезпечення стабільного функціонування підприємств у майбутньому, стійкого фінансового стану і отримання максимального прибутку. Все це визначає роль і значення інвестицій на мікрорівні [4, 28].

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки, зауважимо, що для сучасної глобальної економіки інвестування – це один з найважливіших і найпотрібніших процесів. Проблеми інвестування економіки завжди знаходилися в центрі уваги економічної науки. Це обумовлено тим, що інвестиції торкають основи господарської діяльності, визначаючи процес економічного росту.

У сучасних умовах інвестиції виступають важливим елементом розвитку як національної економіки, так і економіки в цілому. Залучення інвестицій забезпечує збільшення показників господарської діяльності країни, науково-технічний прогрес, стрімке економічне зростання.

Наведена класифікація інвестицій відображає систематизований їх поділ за найсуттєвішими ознаками з метою оцінки їх значущості в умовах глобальних трансформацій. Будь-які кошти можна використовувати двома способами: або витратити на купівлю послуг, предметів, або зберігати і накопичувати. Якщо кошти не знаходяться в обороті - це одночасно знижує їх вартість внаслідок інфляції, а в глобальному масштабі зменшує оборот і тим самим сприяє кризі. Інвестиції на рівні підприємства – це вкладення у розвиток продуктивних сил підприємства і відносин економічної власності, а на макрорівні – у розвиток продуктивних сил суспільства, економічної системи.

Насьогодні доцільно виділити рису, яка притаманна всім категоріям інвестицій – це вклад в розвиток основного капіталу. Вважаємо, що саме на цій особливості необхідно наголосувати в умовах подолання наслідків світової фінансової кризи, тому що саме в цьому і є сутність інвестицій, яка відображає, різницю між інвестиціями та фінансами, кредитами, грошима.

Інвестиції являють собою економічну категорію розширеного відтворення, що грає важливу роль у здійсненні структурних змін в економіці і формуванні необхідних пропорцій на макрорівні, адекватних ринковим формам господарювання. У зв'язку з цим інвестування для України можна вважати першою і найнеобхіднішою умовою виходу з фінансової кризи.

SUMMARY

The article deals with the problem of the essence and importance of investments for the national economy. It has been revealed that it is foreign investments that play an important role in the country's sustainable development, namely the attraction of capital, the necessary scientific and economic resources, and so on. Foreign direct investments are investigated and systematized according to the main features, four approaches to their interpretation are proposed with the purpose of analyzing the state of their attraction.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інвестування національної економіки. URL: <http://ipk.edu.ua/journal/EI-librari/Fedorenko%202011%20Invest.pdf>
2. Про іноземні інвестиції: Закон України від 17.02.2000. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 26. ст. 357. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2198-12>
3. Классификация инвестиций или как обеспечить финансовую независимость. URL: <http://pasprofit.ru/ponjatie-sushhnost-vidy-formy-klassifikacija-investicij.html>
4. Что такое инвестиции? URL: <http://damoney.ru/invest/chto-takoeinvesticii.php>
5. Основные виды инвестиций URL: <http://vpluse.net/drugieinvestitsii/579-osnovnye-vidy-investitsij>
6. . Економічна енциклопедія: 3 т. / Т.1 / сост. Гаврилишин Б. Д., Устенко О. А.; ред. Мочерний С. В. Київ: Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.
7. Петухова О. М. Інвестування : навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2014. 336 с.
8. Економічна сутність інвестицій та інвестиційної діяльності підприємств. URL: <http://buklib.net/books/35261/>
9. Массе П. Критерии и методы оптимального определения капиталовложения/ перевод с фр. А. Тополева. Москва, 1971. 370 с.
10. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег. Москва: Прогресс, 1978. 498 с.
11. Фишер С, Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Экономика. / пер. с англ. 2-го изд. Москва.: Дело ЛТД, 1993. 864 с.
12. Гитман Л., Джонк М. Основы инвестирования. / перевод с англ. Буклешов О.В. Москва, 1997. 991 с.
13. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент: Эльга-Н, Ника-центр, 2001. 536 с.
14. Макконнел К, Брю С. Экономика. Москва: Республика, 1992.
15. Еклунд К. Эффективная экономика. Шведская модель. Москва, 1991. С. 99.
16. Козаченко Г.В. Управління інвестиціями на підприємстві. Київ: Лібра, 2004. 368 с.
17. Шевчук В.Я., Рогожин П.С. Основы инвестиционной деятельности. Київ: Генеза, 1997. 266 с.
18. Денисенко М.П. Основы инвестиционной деятельности. Київ: 152 Алерта, 2003. 338 с.
19. Гриньова В.М., Коюда В.О. Інвестування. Харків: ВД "Інжек", 2005. 664 с.
20. Корнійчук С.К. Інвестологія. Київ: Атіка, 2004. 206 с.
21. Маглаперідзе А.С. Інвестиційний менеджмент. Донецьк: Норд-Пресс, 2007. 229 с.
22. Чумаченко Г. Інвестиційна політика в Україні. Донецьк: Юго-Восток, 2003. 291 с.
23. Пехник А.В. Іноземні інвестиції в економіку України. Київ: Знання, 2007. 335 с.
24. Вишняков А.К. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Харків: ТОВ "Одисей", 2005.
25. Юлдашев О.Х. Міжнародне приватне право. Київ: Ін Юре, 2004. 528 с.
26. Про режим іноземного інвестування: Закону України від 19.03.1996 № 93/96-ВР. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1996. № 19. ст. 80. URL: <http://www.rada.gov.ua>
27. Скороход І. П. Інвестування: методичний посібник. URL: <http://fs.onu.edu.ua/clients/client11/web11/metod/imem/skorohod.pdf>
28. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: Навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 376 с.
29. Економічна сутність, класифікація та структура інвестицій. URL: https://studme.com.ua/182606176839/investirovanie/ekonomicheskaya_suschnost_klassifikatsiya_struktura_investitsiy.htm
30. Поняття іноземних інвестицій. URL: https://stud.com.ua/46106/pravo/ponyattya_inozemnih_investitsiy
31. Розгорнута класифікація інвестицій. URL: http://pidruchniki.com/15890315/ekonomika/klasifikatsiya_investitsiy
32. Форми реального інвестування. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-844.html>
33. Іноземні інвестиції в українській економіці. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2240:%20inozemni-investitsiji-v-ukrajinskij-ekonomitsi&%20catid=%20208&Itemid=350
34. Our investments are designed to provide consistent results, value and diversification. URL: <https://www.americanfunds.com/individual/investments>
35. Types of Investments. URL: <http://www.finra.org/investors/types-investments>
36. Meaning of "investment" in the English Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/investment>